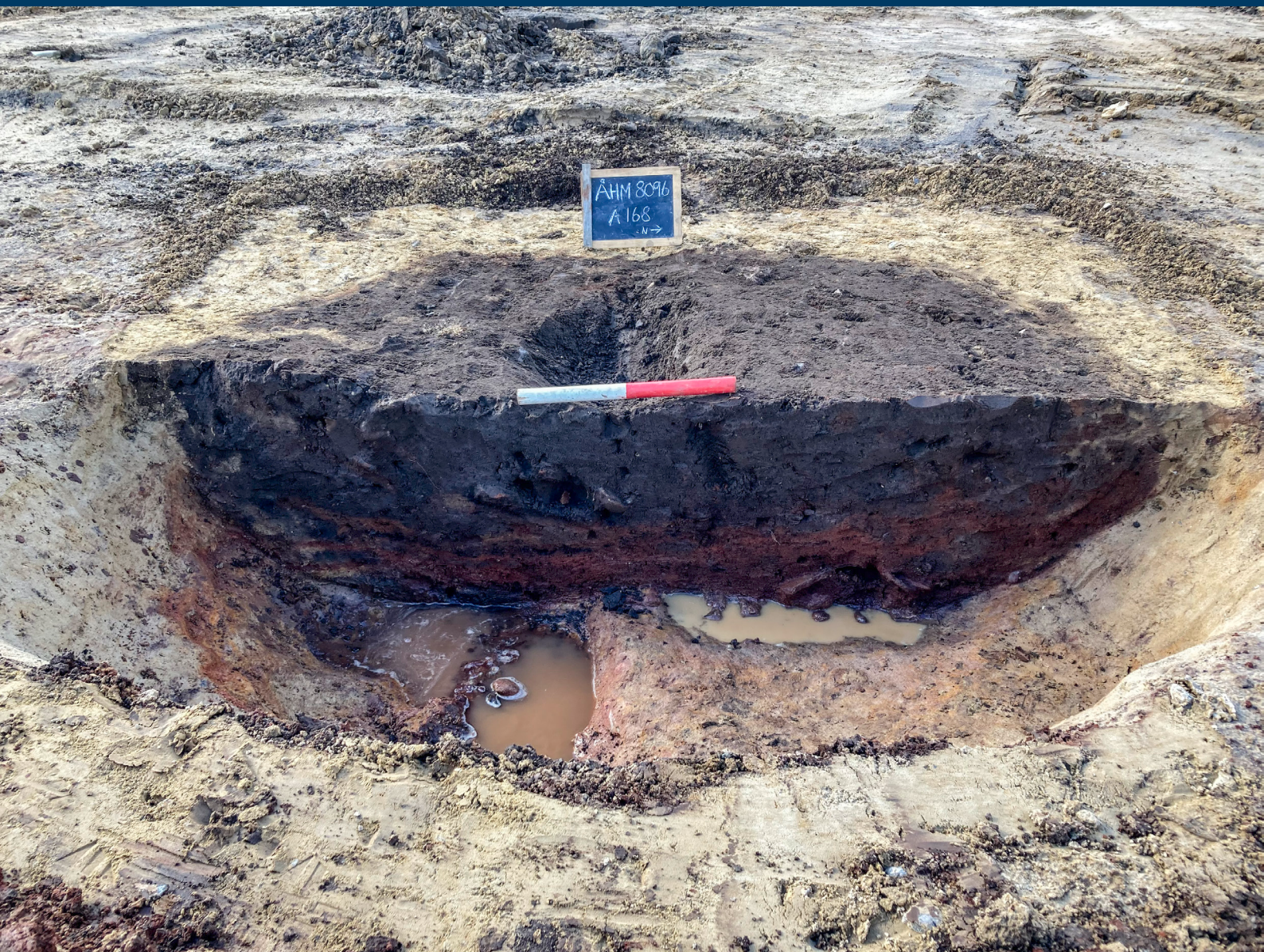

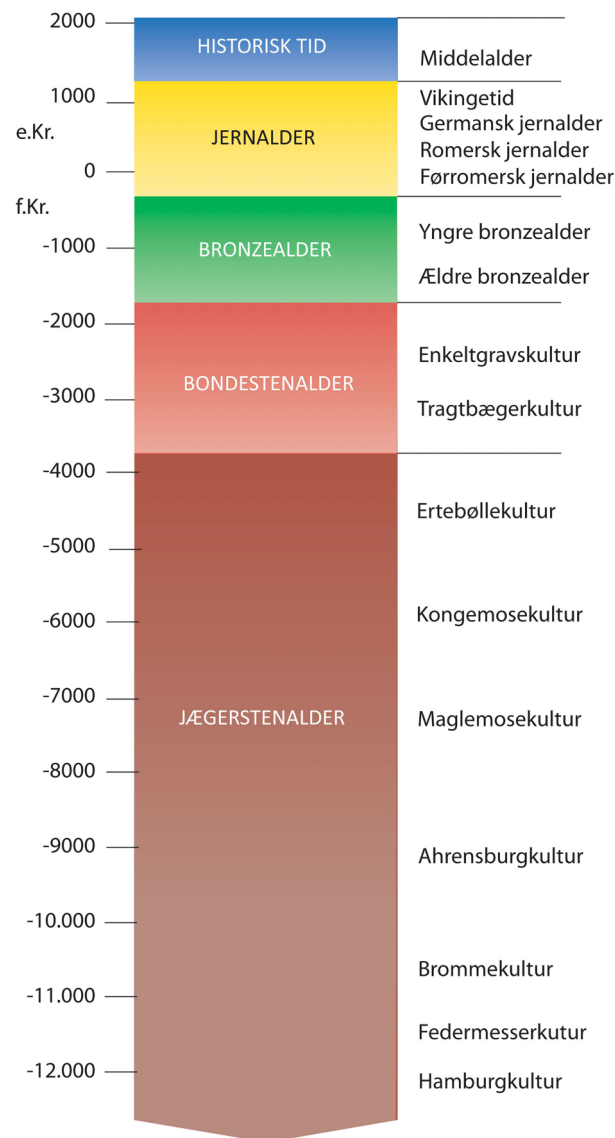
Langhuse og ovne fra yngre bronzealder og ældre jernalder vest for Hobro

Arkæolog Sanne Thoudal Laustsen

Indholdsfortegnelse

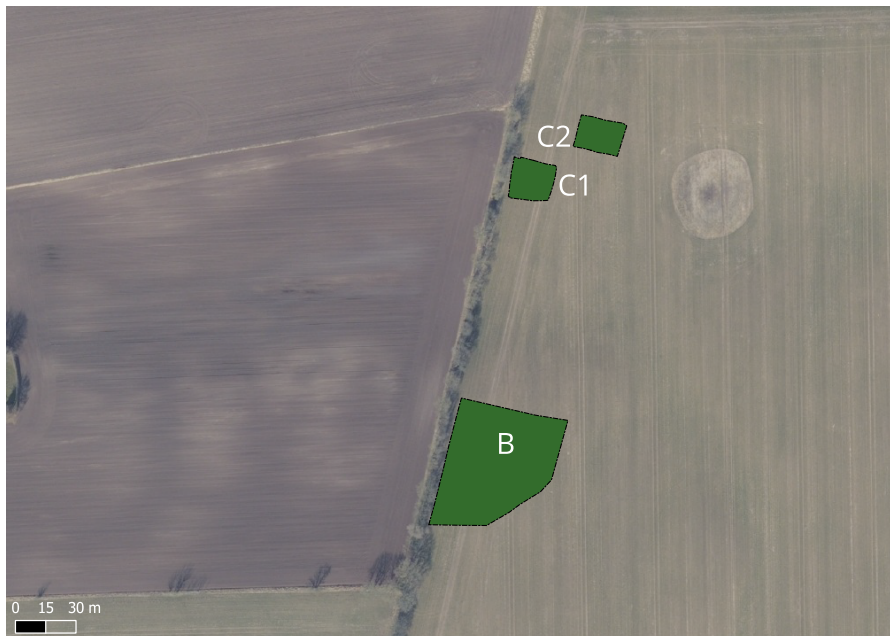
Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	6
Udgravningsdata	7

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets arkæologiske udgravning ved Trinderup, vest for Hobro. Museets undersøgelse var fordelt på tre fundområder. Udgravningen blev udført i perioden 10. marts 2023 til den 30. marts 2023 og resulterede i udgravningen af ni langhuse, 60 koge-gruber, to rygeovne og en større mængde affaldsgruber. Anlæggene dateres fra yngre bronzealder periode V og VI til ældste del af ældre førromersk jernalder (800 f.Kr. – 399 f.Kr.).

Undersøgelsens baggrund

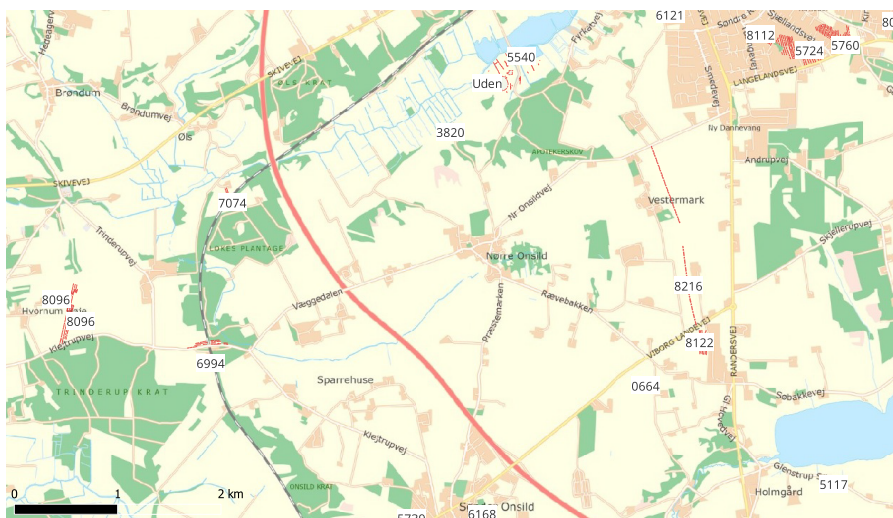

Figur 1. Museets udgravningsfelter markeret med grønt og med mærkaterne B, C1 og C2. Baggrund: Ortofoto forår © Dataforsyningen.

I forbindelse med saltboringer på et 1,8 ha stort areal, udførte museet en forundersøgelse samt en udgravning på det pågældende areal. I løbet af forundersøgelsen blev der konstateret tre fundområder, der måtte indstilles til en arkæologisk udgravning. Fundområderne B, C1 og C2, var henholdsvis 2890, 407 og 371 m² store.

Det store fundområde B, rummede seks treskibede langhuse, 67 gruber og en ovn mens de to mindre felter, C1 og C2, rummede hver et langhus og en mindre mængde gruber. I felt C1 fandtes udgravningens anden ovn.

Lokalområdet i oldtiden

Figur 2. Kort over området ved Trinderup med museets tidligere undersøgelser markeret med røde polygoner og sagsnumre. Denne udgravning ses helt ude til venstre i billedet med mærkaterne 8096. Den store røde vej der løber midt i billedet, er motorvej E45.

Baggrund: Skærmkort © Dataforsyningen.

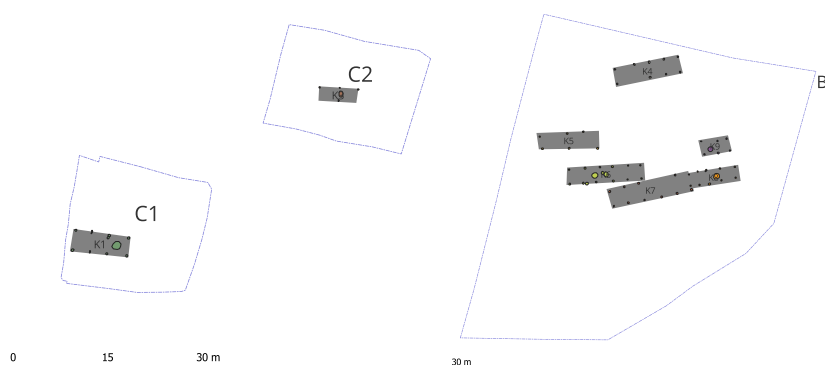
Udgravningen ligger i bakket landskab med flere gravhøje indenfor kort afstand. Lige syd for udgravningen ligger bl.a. en 150 meter lang fredet langhøj. Inden for en radius af ca. en kilometer, med udgravningen i midten, ligger der cirka 20 gravhøje.

Desuden er der i 2017 ved luftfoto registreret flere cirkulære arkæologiske anlæg i marken, muligvis gruber, der vidner om menneskelig aktivitet på arealet.

Cirka halvanden kilometer nordøst for udgravningen, ved Lokes Plantage, udgravede museet i 2018 et treskibet langhus dateret til bronzealderen. Dette hus er ¹⁴C-dateret til yngre bronzealder, 780-540 f.Kr.

Langs Skivevej, ved Hald Thostrup Fattiggård, udgravede museet i 2007 et treskibet langhus, der er dateret til 800-200 f.Kr. ud fra husets konstruktionstype.

Undersøgelsens resultater

Udgravningen resulterede i undersøgelse af 234 arkæologiske anlæg, hvoraf 56 af dem er tolket som værende tagbærende stolper, tilhørende de otte langhuse. Der er registreret ni langhuse i alt, hvoraf konstruktion K2 blev udgravet under forundersøgelsen. De resterende otte blev udgravet og registeret under denne udgravning. Alle langhusene er betegnet som 3-skibet langhus.

Alle husene tolkes som værende til beboelse. Husene har været orienteret nogenlunde øst-vest, hvorved de har været mindst udsat for vestenvinden, da den mindste flade har vendt mod vinden. Samtidig har husene haft dens største flade vendt mod syd, hvilket har betydet at solen har haft de bedste betingelser for at opvarme huset.

Husenes beboelsesarealer er mellem 14 og 65 m².

Enkelte af langhusene var meget dårligt bevaret. Særligt stolpehullerne i K3 var svære at se, hvilket tydeligt ses på de meget få fundne anlæg relateret til huset. Kun fire stolpehuller blev lokaliseret, og disse var dårligt bevaret. Kun det midterste sæt fremstod tydeligt. Stolpesættet var hhv. 17 og 28 cm dybe, mens de resterende stolpehuller var mellem 2 og 16 cm dybe. K1 var godt bevaret. Stolpehullerne var mellem otte og 36 cm dybe og af mørkt fyld. Stolpehullerne var dybere mod vest.

Langhusene i felt B var generelt godt bevaret og lette at erkende i forbindelse med muldafrømningen. Husene er alle placeret i felt B's nordlige del.

Tagstolpehullerne var i alle huse af varierende dybde. Generelt var stolpehullerne mellem seks og 40 cm. I K4 kunne enkelte stolpehuller kun erkendes i fladen. Stolpefyldet var overordnet set gråbrunt og mørkt brunt let leret sand.

Alle huse er ud fra husenes udformning og keramikfund dateret fra yngre bronzealder til ældre førromersk jernalder. Materiale fra tre jordprøver er sendt til ¹⁴C-datering. Alle prøverne stammer fra konstruktion 4, da huset ligger for sig selv. Resultatet af ¹⁴C-dateringerne daterer huset til 749 f.Kr. – 412 f.Kr., der stemmer overens med pladsens overordnede datering.

Figur 3. Museets udgravningsfelter hvorpå de fundne langhuse er markeret med grå skygge og K-nr.

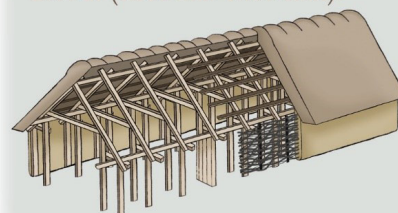
Til venstre ses felterne C1 og C2 og til højre felt B.

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdshus og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Der er udgravet 86 gruber ved undersøgelsen fordelt på 25 gruber, 60 koge-/ildgrube og et grubekompleks. To tredjedele af gruberne er placeret i felt B. Ca. 30 af de 60 koge-gruber ligger samlet i den sydlige del af felt B indenfor et område på 50 x 15 meter. De resterende ligger omkring husene, fordelt med 24 i felt B og seks i felt C1. Gruberne har samme datering som de fundne huse.

Koge/ildgruberne er alle runde, ovale eller tilnærmelsesvis rektangulære med trækulslag og varmepåvirkede sten. Gruberne er opbygget ensartet uanset om de er fundet ved husene eller syd for husene i koge-grubefelt. Nedgravningerne varierer fra nærmest fladbundede til helt afrundede og badekarsformede anlæg. Bunden af anlæggene var fyldt med trækul med et lag sten ovenpå.

I felt B og C1 blev der udgravet to nedgravninger tolket som værende lavtemperatursovne. Begge ovne bestod af en oval nedgravning og havde en hel eller delvis pakning af lerkarskår, der kan have fungeret som et isolerende lag. Det er muligt, at keramikskårsbunden har hjulpet med at stabilisere varmen og samtidig holde fugten fra den omkringliggende jord ude.

Derudover havde ovnene et rødt fyld bestående af tørveaske. Tørven har været brugt som brændsel. Ovnene har formentligt været ryge- eller tørringsovne, hvori man har kunne tørre eller konservere f.eks. madvarer, muligvis korn. Gennemgang af plantemateriale fra anlægget har nemlig påvist korn i ovnenes fyld, hovedsageligt emmer og byg. Ovnene er ¹⁴C-dateret til 745 f.Kr. – 402 f.Kr., hvilket gør dem samtidig med den fundne bebyggelse.

Der er tilsammen indsamlet flere hundrede enkelte keramikskår fra udgravningen. Der ses flere sideskår med tilfældig linjeornamentik eller streger løbende både lodret og vandret samt påsatte lister med fingerindtryk. Nogle af listerne sidder som en krans rundt om lerkarret mens andre har været afbrudte og kun til ses udvalgte steder på karret. Flere skår er beklasket, hvilket giver en meget ujævn og rå overflade. Den beklasket overflade og listerne med fingerindtryk er tidsbestemmende, hvilket gør at keramikken kan dateres til yngre bronzealder periode VI til yngste del af ældre førromersk jernalder (700 f.Kr. – 160 f.Kr.).

Kogestensgrube

Kogestensgruber er fortidens kuglegrill, hvor man har tændt op og stegt på eftervarmen i en lukket beholder. I stedet for grillkul og tændvæske har de tændt bål i et hul i jorden og varmet sten op. Stenene har så afgivet varme til stegen, og hullet blev lukket med græstørv eller bare til-dækket med jord. Fortidens mennesker har nok haft stegen pakket ind, så den ikke knasede alt for meget, når den efter et par timer i jorden var gennemstegt og klar til servering.

Figur 4. En af de mange kasser med keramik det blev taget med hjem fra udgravningen. Flere af skårene er dekoreret, dekorationer der kan bruges til at tidsbestemme keramikken.

Foto: Nordjyske Museer.

Sammenfatning og perspektivering

Fortidsminderne fundet under denne udgravning skal ses og forstås i forhold til de allerede kendte fortidsminder i området. Bebyggelsen ligger i et bakket landskab, hvori der er registreret flere gravhøje. Nogle af de ikke daterede bebyggelsesspor skal formentligt ses i forhold til nogle af de omkringliggende gravhøje og de udgravede langhuse i nærområdet. Bebyg-

gelsessporene vidner om en kontinuerlig brug af og bebyggelse i området tilbage fra bronzealderen og muligvis helt frem til i dag.

Resultaterne fra udgravningen ved Trinderup, de mange gravhøje samt de andre langhuse udgravet af museet på egnen, vidner om en større menneskelig aktivitet i området i tiden omkring bronzealderens slutning og jernalderens begyndelse. Der tegner sig et klart billede af at landsbysamfundene opstår og at man samler sig, som man har gjort her, med flere samtidige huse.

Udgravningen har bidraget til vores samlede forståelse af samfundets organisering i perioden og bidraget til den allerede igangværende kortlægning af den forhistoriske bebyggelse i Himmerland. Derudover får vi mere nuanceret viden om fortidens samfund generelt, der bevæger sig mod landsbysamfund og fællesskab.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Jørgen. 2002. *Danmarks Oldtid. Bronzealder 2.000-500 f.Kr.*

Gyldendal

Jensen, Jørgen. 2003. *Danmarks Oldtid. Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.*

Gyldendal

Udgravningsdata

Trinderup, Hobro

- Nordjyske Museer jnr. 8096
- Udgravningsperiode: 10. marts til 30. marts 2023
- Fund & Fortidsminder: 140703 Sb.nr. 133
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 23/02844
- Bygherre: Dansk Salt A/S
- Undersøgt areal: 3.668 m²

Deltagere i udgravningen:

Arkæologer:

Sanne Thoudal Laustsen

Kenneth Nielsen

Peter Thomsen

Museumsinspektør

Karin Johannesen

- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg